

7. Турченко Ф.Г. Запоріжжя на шляху до себе... (Минуле і сучасність в документах та свідченнях учасників подій). – Запоріжжя, 2009.
8. Доповідь про стан навколишнього середовища Запорізької області і засоби покращення екологічної ситуації. – Запоріжжя, 1988.
9. Левчук К.І. Екологічний рух в Україні (друга половина 80-их – початок 90-их рр. XX ст.) // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2003. – Серія: історія. – Вип. V.
10. Филиппов В.С. Где раки зимуют: Осуществление программы “Биосфера” предприятиями г. Запорожья // Комсомольское знамя. – 1987. – № 3.
11. Саппа М. Екологічний рух: короткий нарис розвитку // Політологічні читання. – 1995. – № 2.
12. Костенецкий М.Г., Грибненко Г.Б. Влияние Запорожской АЭС на окружающую среду. – Запорожье, 1996.
13. Григор'єв С. “Законі діти” перебудови // Комсомолец України. – 1989. – 18 березня.
14. Общественная эко-активность в Запорожской области // Экология и права человека. – 2002. – 21 января.
15. Кулагін Л. Діяти ініціативно, спираючись на громадськість // Запорізька правда. – 1988. – 8 червня.
16. Огнев А. Предложил директор неформалам // Индустриальное Запорожье. – 1989. – 3 октября.
17. Жаров В. Запорізькі мости: від царя до президента // Просто. – 2007. – № 4.
18. Невський С. Який проект кращий? // Запорізька правда. – 1988. – 20 березня.
19. Зелени: все тільки починається // Зелений світ. – 1990. – № 12.
20. Шибко В.Я. Екологія і політика. – К., 1991.
21. Державний архів Запорізької області.
22. Обращение к участникам акции протеста и другим членам экологического лагеря // Запорозька Січ. – 1991. – 27 липня.
23. Пресс-релиз экологического лагеря протеста. 19.07.1991 г. // Архів Ф. Г. Турченка
24. Кулагін Л. Діяти ініціативно, спираючись на громадськість // Запорізька правда. – 1988. – 8 червня.
25. Хто захистить Хортицю?! // Блиц-Запорожье. – 2004. – № 26.
26. Гулый Ю. Труба зовет на эшафот // Комсомольская правда. – 1991. – 9 августа.
27. Фортунин В. В начале века – мода на “зеленый” // Хортицкий бизнес-клуб. – 2001. – 18 января.
28. Горошко Н. Баррикады в заводоуправлении // Рабочая газета. – 1991. – 9 августа.
29. Сушко Г. Семь дней в кратере вулкана // Комсомольское знамя. – 1991. – 13 августа.
30. Сушко Г. Экологическая акция: каково здоровье её участников? // Запорізька Січ. – 1991. – 31 липня.
31. Слет пишет с труб // Рабочая газета. – 1991. – 7 августа.
32. Вережкин А. Прилежных борцов за чистый воздух г. Запорожье сделали запорожцами. Правда почесными // Запорізька Січ. – 1991. – 14 серпня.
33. Тюрин А. Ультиматум... с трубы // Спасение. – 1991. – № 8.
34. Истомин Н., Сафронов А. Экологическое движение: каким ему быть? // Индустриальное Запорожье. – 1989. – 10 марта.

Summary

The article is devoted to the investigation of ecological problem in Zaporiz'ka region in the second half of 1980-ies – 1991. The influence of Rebuilding (Perestroika) and publicity on ecological censure relaxation and giving true account of environmental situation are analyzed. The questions of building bridges across the Khortyt'sa island, resonant action “Picket on the Pipes” in 1991, activities of local authorities and non-formal oppositional organizations concerning ecological problems of the region are described.

Т. Г. Савчук

СОЦІАЛЬНА ПРАКТИКА П'ЯТИДЕСЯТНИКІВ У ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ (КІНЕЦЬ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТ.)

Українське суспільство церкві довіряє більше, ніж державним та суспільним інститутам. Результати дослідження, що провела компанія GfK Ukraine у березні 2009 р., свідчать: найбільшою довірою у населення України продовжує користуватись церква. Про це заявило 61,2% опитаних [1].

Безумовно, психологічна підтримка, що надається церквою, пропаговані високі духовні цінності обумовили поважне ставлення населення. Однак, на нашу думку, причини стійкої популярності церковних інституцій необхідно шукати і в інших площинах діяльності конфесій.

Звернення до соціальної практики Всеукраїнського союзу церков християн віри євангельської-п'ятидесятників (ЦХВС) є актуальним у зв'язку з посиленням ролі цієї конфесії у суспільному житті.

Пізнопротестантські інституції, серед яких і ЦХВЕ, займають вагомe місце в релігійному просторі Запорізької області. Із звіту про мережу церков і релігійних організацій в Україні станом на 1 січня 2009 р., підготовленого Державним комітетом України у справах національностей та релігій, дізнаємося, що в Запорізькій області існують 32 громади цієї конфесії [2]. За кількістю громад ця церква посідає шосте місце з 53 конфесій, поступаючись Українській православній церкві Московського патріархату, Українській православній церкві Київського патріархату, Всеукраїнському союзу об'єднань євангельських християн-баптистів, харизматичним релігійним організаціям та Свідкам Єгови. Останні випередили християн віри євангельської на одну громаду [2].

Враховуючи показники чисельності прихильників конфесії серед релігійних спільнот Запорізької області, актуальність аналізу соціальних аспектів діяльності ЦХВЕ не викликає сумніву.

Предметом розгляду даної статті є благочинна діяльність помісної церкви християн віри євангельської-п'ятидесятників "Христос – єдина надія" у місті Запоріжжі. Хронологічними рамками дослідження обрані 1997–2008 – роки існування громади "Христос – єдина надія". 14 серпня 1997 р. церква отримала можливість розпочати діяльність, зареєструвавши статут у Запорізькій обласній державній адміністрації [3, с. 1–8]. Станом на кінець 2008 р. у громаді нараховувалося 200 членів [4, с. 1]. Окрім того, громада "Христос – єдина надія" розширила сфери свого впливу також на віруючих у селах Запорізької області. Очолював громаду старший пресвітер у Запорізькій області Василь Євгенович Гедаревич.

Питання благочинної діяльності окремої помісної церкви постає не менш важливим у контексті актуальності розробок мікроісторії, що віддає перевагу дослідженню мікрорізів соціальної реальності. Метою статті є визначення ступеню включеності п'ятидесятників до сучасного соціуму через висвітлення досвіду благодійництва звичайних людей. Відсутність історіографічних досліджень посилює необхідність розгляду задекларованої проблематики.

Використовуючи комплекс різновидових джерел: справочинну документацію церковного походження, інтерв'ю з керівництвом громади та рядовими членами, статистичні державні документи, спробуємо з'ясувати це вагомe питання.

Благочинна діяльність була спрямована на підтримку власне своїх членів громади, Запорізького об'єднання та невіруючих людей. Її ефективність, можливість швидкого реагування на потреби членів церкви обумовлені дієвою церковною структурою. Віруючі в досліджуваній громаді, як і в інших осередках церков християн віри євангельської, розподілені на так звані домашні групи. У точно визначений день тижня члени групи збиралися в домашніх умовах для читання Біблії, ведення духовної розмови, з метою підтримки один одного.

У церкві "Христос – єдина надія" діяло 14 вищезазначених структурних одиниць, що охопили віруючих у різних районах міста Запоріжжя. Окрім того, церква опікувалася віруючими в навколишніх селах, зокрема в селах Підпорожнянка, Богатирьово, Грушівка [4, с. 1].

Переважно адресна матеріальна допомога забезпечувалася саме членами домашньої групи. Відвідування віруючих у лікарні, допомога медикаментами теж здійснювалася коштами членів домашніх груп.

Виділялися гроші для матеріальної підтримки окремих родин, що залишилися без годувальника. Як правило, кошти на ці потреби збиралися у межах домашньої групи. З особливою увагою церква ставилася до своїх одновірців похилого віку [5].

Для розв'язання проблем з фінансовими труднощами в окремих родинах церковне керівництво змушувало оголошувати на богослужінні загальний збір пожертвувальників на користь потерпілих. Церква виділяла чітко фіксований відсоток на матеріальну підтримку окремих родин. За умов економічної нестабільності в 1998–2002 рр. ця практика була досить поширеною. За останні 2007–2008 рр. це робилося двічі [5], що свідчить про відносний добробут родин членів церкви.

Діяльність організації спрямовувалася на матеріальну та моральну підтримку людей усіх вікових категорій. Серед молоді церкви існувала власна каса взаємодопомоги. Зокрема, спеціально на молодіжному богослужінні збиралися гроші щоразу напередодні весіль. Молодь намагалася підтримати наречених фінансами, навіть не очікуючи запрошення на урочистий вечір [6].

Церква не залишала віруючого і в останні моменти його перебування на землі. Благочинна діяльність на похоронах відкрито переростала в євангелізаційну роботу. Під час похорону читалася Біблія, виголошувалася проповідь, співалися псалми [7]. Невіруючі люди могли бачити, яку моральну та матеріальну підтримку надала церква рідні померлого одновірця.

Благочинна діяльність проводилася і в формі екологічних заходів. У червні 2008 р. започатковано організацію акції "Чисте серце – чистий район". За дозволом Заводської районної адміністрації двічі у 2008 р. члени церкви влаштували прибирання паркових територій у районі.

Проведенням цієї акції церква досягла подвійної мети: з одного боку, чисті парки, з іншого – проповідання Священного Писання. Така ж акція була запланована й на травень 2009 р. [8].

Не обходила своєю увагою громада “Христос – єдина надія” і загальноукраїнські екологічні проблеми: влітку 2008 р. були зібрані кошти для потерпілих під час повені на Західній Україні [5].

В умовах вибуху економічної кризи восени 2008 р. благодійна діяльність набула нових обертів, урізноманітнилися її форми. У цій справі намагалися використати засоби масової інформації. У 2008 р. розпочався друк газети “Христианские объявления” [9, с. 1–2]. Автори видання мали на меті рекламувати економічну діяльність віруючих-християн, щоб члени церкви за своїм бажанням могли користуватися послугами власне своїх одновірців, і тим самим підтримали б матеріальний добробут один одного [10].

У приміщенні церкви знаходили тимчасовий притулок люди без постійного місця проживання та ті, що з тих чи інших причин залишилися без даху над головою [7]. Мали підтримку й вагітні жінки – члени громади, їм виділялись гроші на придбання вітамінів [5].

Благодійна діяльність проводилася на кошти віруючих громади. Окрім того, церква користувалася допомогою представників іноземних релігійних організацій, переважна більшість серед яких належить до інших протестантських конфесій. Зокрема, продукти харчування, одяг надходили до церкви від менонітських громад Канади [5]. Таке співробітництво між протестантськими об'єднаннями вказує на конструктивну співпрацю церков у напрямку розширення їх сфери впливу, збільшення кількості віруючих, що, на їх думку, будуть врятовані і матимуть вічне життя.

Під час релігійних свят діти отримували різноманітні подарунки, профінансовані одновірцями з-за кордону та з церковної каси [5].

З 2004 р. члени громади здійснювали благодійну діяльність в інтернатах для дітей-сиріт та слаборозвинутих дітей. Проблема дітей-сиріт на сьогодні набула загальнонаціонального характеру. Громада п'ятидесятників не залишилася осторонь цієї соціальної хвороби.

Форми благодійної діяльності змінювалися. Спочатку члени церкви допомагали матеріально інтернатам. В останні роки акцент зроблено на встановленні більш близьких, дружніх стосунків з дітьми, на спробі компенсувати нестачу любові до цих дітей, можливості позбутися відчуття самотності, невпевненості. Зокрема, цього намагалися досягти дві родини з громади, що встановили опікунство над трьома дітьми з інтернатів [11].

У церкві “Христос – єдина надія” є віруючий, який служив від місії “Agape”, що поставила за мету донести Боже Слово до дітей з інтернатів. Взагалі від цієї місії в місті Запоріжжі працювали 3 п'ятидесятники [12]. Працю співробітників місії можна назвати жертвовою, оскільки вони відмовилися від основної роботи, щоб повністю присвятити свій час дітям-сиротам за мізерну плату.

Місія “Agape” пропагувала ідеї того, що майбутнє нашого суспільства, його соціальний і моральний клімат визначаються тим, що відбувається у душах дітей; на яких зразках, принципах формується світогляд учнів. Працівники місії переконані, що у християнській моралі сконцентровані найвищі цінності людства, які вчать добру, милосердю, співчуттю, прояву турботи до ближнього. Місія проводила уроки “Християнської етики” в 35 інтернатах України (понад 6 тис. дітей-сиріт). 60 співробітників місії присвятили себе служінню дітям з інтернатів в Україні [13].

Розроблена спеціальна програма для роботи з дітьми-сиротами, що проживають в інтернатах і дитячих будинках, які мають відхилення, пов'язані із втратою батьків і зміною умов життя. Деякі із цих дітей відставали у розвитку через педагогічну занедбаність; мали відхилення в нервово-психічному розвитку: підвищену вразливість, замкнутість, неадекватність сприйняття дорослих, страх, відчуженість, схильність до асоціального поведіння, дратівливості. Це ускладнило виховний процес. Налагодження стосунків з ними вимагало від співробітників місії невтомної праці, пошуку побудови нової моделі відносин, залучення різних методів духовно-морального виховання школярів.

На уроках вивчалася Біблія як історична, літературна, географічно-пізнавальна пам'ятка, що відображає моральні християнські цінності. Теми, що розглядалися на уроках, сприяли формуванню в дитячих серцях милосердя, відповідальності, справедливості, любові до свого народу, попереджали про небезпеки на життєвому шляху [13].

Окрім віруючого-співробітника місії з помісної церкви, дітей в інтернатах відвідували також і волонтери. Спілкування відбувалося не тільки в приміщенні інтернату, а й на території церкви, що свідчить про встановлення дружніх відносин з дітьми, сприйняття ними пропагованих загальнолюдських цінностей [14].

У квітні–травні 2008 р. у приміщенні офісу церкви готувалися обіди для безпритульних дітей та дітей з неблагополучних сімей [5; 8].

Як бачимо, громада “Христос – єдина надія” значно розширила напрямки благодійництва. Це пов'язано із загальним розумінням церквою евангелізаційної роботи. Дослідник М. Мокієнко

відзначив, що ще з другої третини 1990-х рр. відбувся перехід від “євангелізації натовпу” до “євангелізації особи”. Проповідування віри вимагає не тільки пояснення Євангелія, а й передусім встановлення тісних дружніх стосунків. Традиційне розуміння євангелізму змінилося так званім “трьохфазним” євангелізмом, що включає такі складові:

1. “Підготовка ґрунту”. Звернення до серця через побудову взаємин, що включає служіння, спілкування й жертвовність. Фактично це – підготовчий етап, що дозволяє налагодити контакт із співрозмовником.

2. “Сіяння”. Звернення до розуму через відкрите спілкування, що включає особисте свідectво, книги, касети, вивчення Біблії, спілкування, проповіді та навчання.

3. “Жнива”. Звернення до волі людини в очікуванні відповіді, що полягає в ґрунтовному поясненні Євангелія [15, с. 100–101].

Розширення благодійництва, набуття ним нових форм ставало можливим у міру того, як зростала кількість вірян.

Значного успіху у справі благодійництва, пропагування загальнолюдських цінностей, виховання дітей згідно з настановами Біблії досяг дитячий християнський табір в селі Ботієве Приазовського району. Проведення дитячих програм, влаштування нестандартних біблійних уроків, організація відпочинку забезпечувалися безкоштовною працею вихователів-наставників. Перебування у християнському таборі дітей з багатодітних чи неповних сімей фінансувалося одновірцями – представниками української діаспори з США [14].

Ще одним напрямком, характерним для благодійницької діяльності громади “Христос – єдина надія”, є будівництво будинку для сиріт сімейного типу. Робота проводиться під егідою благодійного фонду “Соняшний палац” [16, с. 1–10]. Розраховано, що в будинку будуть мешкати три родини. Кожна родина повинна усиновити чи встановити опікунство над чотирма-п'ятьма дітьми-сиротами. На кінець 2008 р. у будинку вже оселилася одна родина [5].

Масштабне фінансування проекту відбувалося з-за кордону заможними віруючими-одновірцями з США, Великобританії. Окрім того, фінанси надходили від міжнародних фондів, що опікуються подібними будинками для сиріт по всьому світу [5].

Відкриття цього будинку стало можливим і завдяки пожертвуванням віруючих церкви “Христос – єдина надія” та всієї Запорізької області. Влаштування вірянами так званих суботників значно прискорило функціонування притулку [8].

Таким чином, проведення благочинних акцій передусім стало виконанням членами церкви головної заповіді – “люби свого ближнього, як самого себе”, а також конкретною реалізацією загальнопротестантської концепції, за якою віра без конкретних справ мертва. Благодійництво перетворилося на одну з основних форм євангелізації, мета якої – збільшення кількості вірян. У той же час благочинна діяльність стала відгуком громади на злободенні проблеми сучасного суспільства, такі, як катастрофічне забруднення навколишнього середовища, неухильне збільшення кількості дітей-сиріт, бідність, нівелювання моральних цінностей. Вручення пасторові церкви “Христос – єдина надія” В.Є. Гедаревичу почесної грамоти від Запорізької обласної адміністрації за вагомий внесок у розвиток благодійницької діяльності в Запорізькій області стало відповідною оцінкою праці п'ятидесятників суспільством.

Джерела та література

1. Українці найбільше довіряють Церкві, ніж державним та іншим суспільним інститутам // <http://uupc.org/index>
2. Підраховано за: Звіт про мережу церков і релігійних організацій в Україні станом на 01 січня 2009 р. // www.scnm.gov.ua
3. Статут релігійної громади “Христос – єдина надія” християн віри євангельської, м. Запоріжжя. 14.08.1997 р. // Архів церкви “Христос – єдина надія”, 1997.
4. Статистичний звіт об'єднання церков ХВЕ Запорізької області за 2008 р. до Всеукраїнського союзу церков ХВЕ, м. Київ. // Архів церкви “Христос – єдина надія”, 2008.
5. Інтерв'ю з членом церкви ХВЕ “Христос – єдина надія” Гергертом В.М. Записане Савчук Т.Г. 12.10.2008 р.
6. Інтерв'ю з членом церкви, молодіжним лідером ХВЕ “Христос – єдина надія” Демедєцьким Ю.О. Записане Савчук Т.Г. 12.10.2008 р.
7. Інтерв'ю з членом церкви ХВЕ “Христос – єдина надія”, секретарем Запорізького об'єднання Медведєвою О.О. Записане Савчук Т.Г. 17.11.2008 р.
8. Інтерв'ю з адміністратором церкви ХВЕ “Христос – єдина надія” Нестеренком В.Я. Записане Савчук Т.Г. 17.11.2008 р.
9. Христианские объявления. – 2008. – листопад.
10. Інтерв'ю з членом церкви ХВЕ “Христос – єдина надія” Просяновською О.С. Записане Савчук Т.Г. 20.11.2008 р.
11. Інтерв'ю з членом церкви ХВЕ “Христос – єдина надія” Власенком С. Є. Записане Савчук Т.Г. 20.11.2008 р.

12. Інтерв'ю з членом церкви ХВЕ "Христос – єдина надія" Гергертом О.В. Записане Савчук Т.Г. 20.11.2008 р.
13. Проведення занять "Уроки життя" в інтернатах // www.agapeua.com.
14. Інтерв'ю з членом церкви ХВЕ "Христос – єдина надія", директором недільних шкіл ХВЕ Запорізької області Цимбалюк Н.В. Записане Савчук Т.Г. 17.11.2008 р.
15. Мокієнко М.М. Пізній протестантизм в Україні: інституційний та суспільно-політичний аспекти (1991–2004 рр.): дис. ...канд. іст. наук : 07.00.01. – Запоріжжя, 2007.
16. Статут благодійного фонду "Соняшний палац". 01.02.2002 р. // Архів церкви "Христос – єдина надія", 2002.

Summary

The article characterized the charity activities of the Pentecostals in Zaporishya region in the end of XX – the beginning of XXI centuries. It was establish that charity of the Pentecostals was one of the basic form of the Evangelism. There was establish that charity activities became a response of the church on the problems of modern society as catastrophically environment pollution, increase number of orphans, poverty, erasure of morality values.

В. В. Мороко

ПАРТІЙНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ НА ТЛІ ВИБОРЧИХ КАМПАНІЙ 2004–2006 РР.

„Демократія означає не що інше як управління народом за допомогою народу і для народу”, – зазначав М. Бакунін [1, с. 14]. Певно, згодні з ним і українські політики, бо зафіксували ж у Конституції країни, що єдиним джерелом влади є народ. Проте ні клас, ні, тим паче, націю в урядове крісло не посадиш. Для цього в демократичному суспільстві існують вибори в представницькі органи і політичні партії. Останні, і згідно вітчизняному законодавству, і у визначеннях науковців, є в першу чергу об'єднаннями громадян. Тому саме на регіональному рівні в низових ланках партій проявляються всі притаманні тій чи іншій політичній силі риси. Наскільки вона впливова в суспільстві, або ж (що більш важливо для країни, яка декларує демократичний шлях розвитку) наскільки їй вдається залучити громадян до власної роботи.

Дослідження розвитку та діяльності партій в Запорізькому краї не є *tabula rasa* вітчизняної науки. У різні періоди і під різним кутом до неї звертались місцеві науковці. Так, у кандидатській дисертації Г. Саміло на матеріалах Запорізького регіону проведено порівняння двох історичних періодів, під час яких відбувалося формування багатопартійності в країні, а саме: наприкінці XIX – на початку XX ст. та наприкінці XX ст. [2]. Тему перших кроків регіональних осередків партій та самостійницького транзиту партійно-господарської номенклатури краю розглядав Ф. Турченко [3; 4].

Разом з тим слід зазначити, що непублічність внутріпартійного життя, відсутність традиції надання партіями доступу дослідникам до власних архівів мінімізує кількість таких досліджень. Частіше регіональні осередки партій вивчаються в контексті розвитку тієї чи іншої партії в цілому. Такий підхід робить заручниками часто односторонніх теорій цілі регіони. Так, у дослідженнях фахівців Центру Разумкова Запоріжжя відноситься до регіону, в якому провідну роль відіграють партії російсько-радянського ґатунку. Тобто ідеологічно спрямовані партії та такі, що поклали в основу програм виключно турботу про захист національних, культурних, релігійних інтересів представників „радянського субетносу”, що домінує в регіоні. До таких висновків, аналізуючи регіональну політичну палітру, вони приходять і в 2001, і в 2004, і, відповідно в 2005 та 2006 рр. [5; 6; 7; 8]. Нав'язується думка про можливість успішного існування в краї лише асоціацій на кшталт КПУ, СПУ, ПСПУ, СДПУ(О).

На перший погляд це відповідає дійсності. Результати виборчих кампаній 1998, 2002 рр. доводили підтримку саме таких політичних сил. А те, що провладний виборчий блок „За єдину Україну!” посів третє місце, отримавши підтримку 79 561 виборця [9] та пропустивши вперед КПУ, СДПУ, зайвий раз підтверджувало думку про історичну приреченість регіону бути частиною „червоного поясу”. Тим більше, що сумарно лівих підтримало 495 332 виборці, або на 522% більше, ніж владний квартет „За Єду!”.

Однак одразу постає питання: чому ж у 2006 р. і КПУ, і СПУ, і ПСПУ зазнали значних електоральних втрат, а СДПУ(О) взагалі програла саме в період виборів на пропорційній основі, де виключно партіям відведена провідна роль. Очевидно, з'явилася інша політична сила, яка і витиснула „старих” лівих. У свою чергу регіональна партійна система мала бути розвинутою